

(кількість лоша́т на 100 маток) та якості і кількості вирощеного поголів'я, у першу чергу високоякісних жеребців-плідників.

Селекційні програми кінних заводів, племінних репродукторів та інших суб'єктів повинні включати, крім селекційних та технологічних розробок (методи тренування, випробування), заходи щодо збереження коней, організації їх ринку, регулювання зв'язків між усіма суб'єктами та приватними власниками.

ПЛЕМЕННЫЕ РЕСУРСЫ КОНЕВОДСТВА И ЗАДАЧИ СЕЛЕКЦИОНЕРОВ

Д.А.Волков, Институт животноводства УААН

Описывается состояние отрасли коневодства в Украине, породы лошадей, их значение и пути дальнейшего улучшения и развития.

The author describes a condition of branch of horse breeding of Ukraine, breeds of horses, their value and ways of the further improvement and development.

УДК 338.43.01:338.436:336.77:332.2

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В КАНАДІ (оглядова)

О.М. Германенко , М.В. Зось-Кіор , О.О.Капустін
Луганський національний аграрний університет

Аналіз проблем взаємин контрагентів у м'ясопродуктовому підкомплексі обумовив пропозицію моделі організації інтегрованої агропромислової структури з рівноправним партнерським положенням операторів ринку м'яса. Схема інтеграції передбачає, у першу чергу, взаємовигідне співробітництво владних структур і асоціації виробників м'ясної сировини. При цьому держава повинна брати безпосередню участь у програмах кредитування, надаючи свої гарантії на частину суми кредиту; частина ринкової вартості машин, устаткування і худоби, придбаних у кредит, може бути частиною застави за тим же кредитом; контролером цільового використання кредитів і гарантом їхнього повернення є асоціація виробників м'ясної сировини.

м'ясопродуктовий підкомплекс, інтегрована агропромислова структура, ринок м'яса, асоціація виробників, програми кредитування

У сучасних умовах формування пропозиції продуктів харчування в Україні набуває ринкових ознак, які висувають за аксіому пріоритети споживача. Це на державному й обласному рівнях визначає доцільність раціоналізації економічних зв'язків як стратегії розвитку економіки аграрного сектора. Розглянемо цей аспект на прикладі м'ясопродуктового підкомплексу України. Вибір даного підкомплексу обумовлений через його глибоку кризу та перспективність розвитку ринку м'яса у зв'язку з присутністю тенденцій росту реальних доходів населення.

Висока еластичність попиту на м'ясо і м'ясопродукти за доходами [2-3] свідчить про те, що населення України при збільшенні доходів готово збільшувати споживання цих продуктів, навіть зменшуючи споживання інших (попит на які менш еластичний). Це визначає пріоритетність державної та регіональної політики щодо насичення ринку м'ясом і м'ясопродуктами за більш доступними цінами, не тільки завдяки підвищенню ефективності їх виробництва, але і завдяки гармонізації взаємовідносин партнерів у м'ясопродуктовому підкомплексі [1-4].

Просування сільськогосподарських продуктів на шляху виробництво-зберігання-переробка-торгівля-споживання значно підвищує ціну реалізації

кінцевого продукту, призводить до того, що початкові ланки цього ланцюга спрямовані на задоволення попиту наступної ланки і лише остання – кінцевого споживача. Окрім того, ці ланки конкурують між собою, відстоюючи відомчі інтереси, а не інтереси споживача [3]. Основні технологічні та кон'юнктурні негаразди приймають при цьому на себе виробники сировини та споживачі.

На нашу думку, це обумовлено високою організованістю переробників і торгівельників, їх швидкою реакцією на зміну кон'юнктури ринку, з одного боку, та недостатньою увагою держави до приватизаційних процесів, до функціонування нових ринкових суб'єктів господарювання у регіонах, з іншого. Сьогодні державна політика націлена на виправлення цього становища.

Реальним виходом із кризової ситуації у тваринництві є оптимізація міжгосподарських зв'язків у м'ясопродуктовому підкомплексі. Такі міжгосподарські зв'язки необхідно розглядати як засіб задоволення інтересів кінцевого споживача через підвищення економічної ефективності, стабілізацію та нарощування обсягів виробництва м'яса, підвищення ефективності заготівлі, забою та переробки м'ясної сировини, а також реалізації кінцевої продукції. При цьому доцільність державної підтримки розвитку як галузі, так і підкомплексу в цілому не викликає сумнівів. Мета статті – дослідити економічні аспекти підтримки аграрного виробництва.

Матеріали і методи досліджень. На основі найсучасніших даних щодо розвитку інтеграційних процесів та їх державної підтримки проведено узагальнення канадського досвіду в м'ясопродуктовому підкомплексі. При цьому використовувався, в основному, монографічний метод економічних досліджень. Порівняння можливостей та умов аграрної економіки двох країн (України та Канади) з використанням абстрактно-логічного методу, дає можливість визначити основні результати та висновки роботи.

Результати досліджень. Цікавим є закордонний, зокрема канадський, досвід законодавчої та організаційної підтримки інтегрованого аграрного виробництва. Саме канадський досвід обраний через високий рівень розвиненості та економічної ефективності м'ясного скотарства в цій країні; розташування деяких провінцій (наприклад, Саскачеван) в однакових природно-кліматичних умовах з Україною; наявність спільних канадсько-українських економічних проєктів із розвитку м'ясного скотарства.

Основною особливістю канадського м'ясного скотарства є характер і ступінь заінтересованої економічної підтримки галузі федеральними та провінційними урядами. До 1996 р. ця підтримка здійснювалася у формі субсидій на транспортування кормів, прямих доплат до вартості виробленої продукції при зниженні цін на ринку більше, ніж на 25 % від середнього рівня за останні три роки. На сьогодні рівень гарантованих доходів тваринників досягається за рахунок доплат зі страхових фондів, в яких на частку виробника, федерального та провінційного урядів припадає по одній третині. Термін виплат, як і раніше, - при зниженні ринкових цін від їх середнього рівня за останні три роки.

Міністерства сільського господарства провінційних урядів проводять моніторинг економічних показників і структури витрат за кожним періодом вирощування телят, відгодівлі та ринку м'ясної худоби. Публікація узагальнених даних за економічними показниками виробництва яловичини дає змогу, по-перше, орієнтувати фермерів із питань економіки та технології на кожній фазі м'ясного скотарства і, по-друге, визначати відповідні заходи економічної підтримки галузі державою. Це підвищує її своєчасність та дієвість, чого не вистачає у вітчизняній аграрній економіці. Існуючі в Україні служби моніторингу

аграрного ринку не відслідковують витрати підприємців, а займаються збиранням обмеженої інформації, в основному, щодо цін на аграрні продукти на міських ринках та закупівельних цін переробних підприємств. Тобто відсутнє комплексне дослідження проблеми.

Федеральні та провінційні уряди Канади, враховуючи об'єктивні труднощі у м'ясному тваринництві, й для того, щоб створити умови для розширення виробництва яловичини та підвищення конкурентоспроможності канадського м'яса на міжнародному ринку, послідовно приймали та здійснювали різні програми економічної підтримки виробників, у тому числі й фермерів, що займаються м'ясним скотарством. Так, з 1959 по 1991 роки діяв федеральний Закон "Про стабілізацію сільськогосподарського виробництва". З 1991 року діє нова його редакція – Закон "Про підтримку фермерських доходів". У відповідності до цих законів, були розроблені програми підтримки доходів, що враховують реальний рівень цін на ринку м'ясної худоби. У відповідності до Закону "Про стабілізацію сільськогосподарського виробництва" від 1959 року за програмою NTSP (Національна тристороння програма стабілізації) проводилися виплати фермерам, що забезпечують підтримку рівня доходності, досягнутого за останні три роки. Це сталося тоді, коли ціни на м'ясну худобу знижувалися нижче трирічного рівня. Фонд цієї програми складався за рахунок внесків фермера – 3 %, федерального уряду – 2 % та провінційного уряду – 1% від середньої за три роки вартості продукції, яка щорічно поставляється виробником на ринок.

У 1991 році цю програму замінено на іншу – GRIP (План страхування рівня валового доходу). Сутність програми залишалася попередньою, але внески у страховий фонд були встановлені в розмірі 33,3; 42,75 та 25 % відповідно від вартості продукції, що реалізується. З 1996 року введено нову, єдину для всіх виробників сільськогосподарської продукції програму NISA – рахунок внесків фермерів – "Рахунок по стабілізації рівня чистого доходу". Фонд цієї програми створюється за рахунок внесків фермерів (3 %), федерального (2 %) та провінційних (1 %) урядів від вартості продукції, що постачається виробниками на ринок. Принциповою відмінністю цієї програми є накопичення на особових рахунках фермерів невикористаних коштів та надання виробнику права отримати їх тільки після виходу на пенсію. Привабливість цієї програми підтверджена практикою участі в ній фермерів, її головний недолік – практична недоступність для фермерів-початківців та низькорентабельних господарств.

Відзначені програми економічної підтримки виробників сприяли укріпленню економіки тваринницьких господарств та розвитку галузі. Головна відмінність вказаних програм від існуючих в Україні – це не просто дотування сільськогосподарського виробництва взагалі та тваринництва зокрема в сумах, зазначених законами України про бюджет (до речі, з дуже частими зловживаннями не на користь селян), а формування взаємної зацікавленості сільськогосподарських виробників та органів влади в підвищенні доходності вітчизняних товаровиробників.

Нині у Канаді допомога в організації фермерського господарства, придбанні батьківського стада або молодняку для наступної відгодівлі, як правило, надається через Сільськогосподарську федеральну кредитну корпорацію. У більшості випадків провінційні уряди дають гарантію на 25 % кредиту, а 75 % ринкової вартості майна або худоби, що мають бути придбані, є основною заставою для кредитора. Це є загальним правилом у сфері надання кредитів у сільському господарстві. У кожній провінції розроблені та удосконалюються свої, більш деталізовані програми фінансової підтримки виробників. Прикладом такої

програми, спрямованої на надання допомоги у створенні нових і підтримці існуючих господарств із вирощування та відгодівлі худоби, є PALG – “Гарантії за позиками”, що надаються асоціаціям виробників у Саскачевані. Ця програма розроблена на основі провінційного Закону “Про фінансову стабілізацію сільськогосподарського виробництва”, прийнятого в 1984 році законодавчими зборами провінції.

Головне призначення програми - забезпечення починаючих і діючих виробників кредитами для закупівлі худоби для відгодівлі та розведення. Іншою метою програми є створення механізму жорсткого контролю цільового використання та повернення кредитів. Канадський досвід саме в цьому аспекті є надто актуальним для українських реалій.

У відповідності до закону від 1984 року будь-який комерційний банк або кредитна спілка може надавати кредит під 25-відсоткові гарантії провінційного уряду та під заставу худоби, що має бути придбана тільки асоціацією фермерів. При цьому в розрахунок приймається тільки 75 % ринкової вартості худоби. Такі асоціації можуть створюватися у відповідності з федеральним Законом “Про кооперативи та виробничі корпорації”. Кількість членів асоціації повинна бути не менше 20, з яких 10 обов’язково повинні мати не менш ніж дволітній досвід із відгодівлі або розведення худоби. Цим самим забезпечується можливість новим особам, що є членами асоціації, почати свою діяльність у цій сфері.

Кожна асоціація приймає свій статут, обирає директорів та призначає інспектора з використання кредитів та скарбника. Асоціація може взяти в комерційному банку за домовленістю кредит на 12 місяців у розмірі до \$ 4 млн. для закупівлі молодняку для відгодівлі та таку ж суму для закупівлі телиць та корів для відтворення. Сума кредитів визначається за кількістю та обсягом заявок членів асоціації. При цьому законом встановлені наступні обмеження: фермер-початківець може подати заявку на надання йому кредиту до \$ 25 тис., фермер з дво-трирічним досвідом – до 50 тис., а з чотирирічним та більше – 100 тис. доларів. Тобто ставку роблять на найбільш досвідчених спеціалістів відповідної галузі. В Україні дуже часто у сільське господарство інвестують кошти особами, ніяким чином не пов’язані з агробізнесом. Хазяйнування таких інвесторів нерідко закінчується швидким банкрутством аграрних формувань та надмірним виснаженням земельних ресурсів.

Усі кредити поступають на рахунок асоціації та розподіляються за особовими рахунками її членів. Проплати за товар, що має бути придбаним, проходять через рахунок асоціації з відміткою в особистих рахунках кожного члена асоціації. Одночасно з придбанням худоби в кредит через асоціацію кожний фермер створює свій страховий фонд, при цьому вносить на свій окремий рахунок в асоціації 5 % від вартості придбаного для відгодівлі молодняку та/або 10 % від вартості племінної худоби. Після завершення відгодівлі або вирощування худоби реалізує кожний член асоціації окремо, але проплати проходять через рахунки асоціації. Оскільки весь кредит та оплата за худобу, що має бути придбана, проходять від імені асоціації, то вся худоба вважається її власністю, і тварин помічають тавром асоціації. Член асоціації, для якого був куплений молодняк, самостійно придбає корми, організовує відгодівлю або вирощування худоби до її реалізації. Контроль за всією технологією утримання та відгодівлі молодняку виконує інспектор з використання кредитів. Після реалізації худоби та погашення боргів за кредитами залишок на особових рахунках фермерів та їх страхові фонди вважаються доходами останніх. Таким чином, сама асоціація є основним контролером використання та гарантом повернення кредитів. У випадку

нездатності асоціації повернути кредити провінційний уряд виплачує кредитору 25 % від суми кредиту, а 75 % боргу виплачують після реалізації на ринку худоби, що належить усім членам асоціації. Така “пов’язка” всіх членів забезпечує зацікавлений контроль усієї фінансової та виробничої діяльності асоціації та залишає простір для особової виробничої ініціативи кожного члена.

Окрім великої потреби у значних початкових капіталовкладеннях і обігових коштах заняття м’ясним скотарством має ще одну відмінну рису – тривалий період від початку виробничого процесу до поставки продукції на ринок. За цей період, як правило, відбуваються суттєві зміни цін на корми, послуги, а також обмінних курсів валют. Непередбачуваність ринків і тим більше погана кон’юнктура цін на них гальмують розвиток розтягнутих у часі виробництв. Тому, у 1995 році міністерство сільського господарства розробило програму гарантування доходів виробників при укладанні ними ф’ючерсних угод про поставку м’ясної худоби на внутрішній та зовнішній ринки. Мета цієї програми – відпрацювати самоокупну, діючу без державної участі систему гарантування доходності фермерів, що займаються вирощуванням м’ясної худоби. У майбутньому, після відлагодження всіх елементів страхування ф’ючерсних контрактів, передбачається поширити цю програму серед виробників свинини.

У програмі страхування ф’ючерсних контрактів приймають участь три партнери: виробник м’ясної худоби, федеральна кредитна корпорація і Трастовий банк Канади. Кредитна корпорація (що є зараз державним комерційним банком) виконує функції виконувача доручень виробника й одночасно контролера угод, здійснює проводку коштів за рахунками виробника, забезпечує контроль правильності підготовки та проходження документів від імені виробника. Іншими словами – охороняє інтереси свого постійного клієнта. Трастовий банк оголошує котирування худоби на внутрішньому та зовнішньому ринках, виступає брокером із продажу та купівлі контрактів на ринкові лоти худоби.

Міністерство сільського господарства Канади, як розробник програми, нині виступає консультантом для трьох безпосередніх учасників програми. Інтерес виробника до страхування ф’ючерсних контрактів зумовлений тим, що він здобуває гарантію отримувати за худобу, що реалізується, ту ціну, яку він заклав у баланс свого виробництва. Інтерес брокера – Трастового банку Канади зводиться до того, що купуючи і продаючи контракти, він отримує оплату за послуги та може перепродувати контракти з вигодою для себе. Впровадження програми ф’ючерсного продажу м’ясної худоби за участю трьох партнерів – виробника, кредитної корпорації та Трастового банку, на нашу думку, створює атмосферу довіри у кредитній сфері та стабільності у виробничому секторі.

Висновки:

1. З урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва та реального економічного стану фермерських господарств федеральний і провінційний уряди Канади постійно удосконалюють форми їх економічної підтримки, переходячи від прямих дотацій і цільових субсидій до створення страхових фондів з участю виробників.

2. В області кредитної політики Канади проявляються три особливості:

- держава в особі урядів приймає безпосередню участь у програмах кредитування, надаючи свої гарантії на 25 % суми кредиту;
- 75 % ринкової вартості машин, обладнання та худоби, придбаних у кредит, є частиною застави за тим же кредитом;

- контролером цільового використання кредитів і гарантом їх повернення є асоціація виробників.

3. Гарантії провінційних урядів за кредитами для придбання худоби для відтворення та відгодівлі є способом сприяння створенню нових фермерських господарств, що займаються виробництвом яловичини в країні.

Створення асоціацій виробників, їх кредитування через асоціації, передача останнім функцій контролерів цільового використання та гарантування повернення кредитів є привабливими рисами канадського досвіду у виробничій та кредитній сферах, що заслуговує на апробування в Україні.

Бібліографічний список

1. Вёлькен Э. Введение в теорию сельскохозяйственного рынка : Пер. с нем. – Москва: Информагротех, 1999. – 280 с.

2. Коваленко Ю.С. Сільськогосподарське підприємство в ринковому середовищі. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – 204 с.

3. Наумов Ю.Ф., Зось-Кіор М.В. Моделювання розвитку взаємовідносин партнерів у м'ясопродуктовому підкомплексі // Ринкова трансформація економіки АПК: Кол. монографія у чотирьох частинах; За ред. П.Т.Саблука, В.Я.Амбросова, Г.Є. Мазнева.- Ч.4, Стабілізація доходів сільських товаровиробників. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – С. 55-59.

4. Рижук С.М. Державне регулювання аграрного сектора та перехід на інноваційну модель розвитку // Економіка АПК. – 2002. - №7. – С. 14-23.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДДЕРЖКИ АГРАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА

А.Н.Германенко, Н.В.Зось-Киор, О.О.Капустин, Луганский НАУ

Анализ проблем взаимоотношений контрагентов в мясопродуктовом подкомплексе обусловил предложение модели организации интегрированной агропромышленной структуры с равноправным партнёрским положением операторов рынка мяса. Схема интеграции предусматривает, в первую очередь, взаимовыгодное сотрудничество властных структур и ассоциации производителей мясного сырья. При этом государство должно принимать непосредственное участие в программах кредитования, предоставляя свои гарантии на часть суммы кредита; часть рыночной стоимости машин, оборудования и скота, приобретенных в кредит, может являться частью залога по тому же кредиту; контроллером целевого использования кредитов и гарантом их возврата является ассоциация производителей мясного сырья.

ECONOMIC ASPECTS OF SUPPORT OF AGRARIAN MANUFACTURE

A.N. Germanenco, M.V. Zoss-Kior, O.O.Kapustin, Lugansky NAU

Analysis of the problems of relationships between contractors in meat production subcomplex has caused development of the model of integrated agro-industrial structure with equal partnership of meat market operators. First of all, the scheme of integration provides for a mutually beneficial cooperation of power structures and meat producers association. At the same time, the state has to take part directly in the crediting programs giving its guarantees for part of the part of credit amount; the part of machines, equipment and cattle exchange value which have been purchased on credit. It may perform also as a part of a deposit on this very credit. Association of meat producers may act as controller of credit purposeful using and as a guarantor of credit repayment.